

Paşa Təbrizli: *O güzgüyə baxanda doğuldum...*

**Bir də gördün oğuldu adam
Bir də gördün atadı.
Bir də gördün yox oldu adam
Bir də gördün fotodu.**

Ə. Salahzadə

Hələ XIX əsrdən inkişaf etməyə başlayan foto sənəti insanları unudulmağa qoymayan, zamanları adlayan, nəsil-dən-nəslə inamla ötürülən bir yaddaş kartıdır. Foto insanı reallıq qarşısında düşünməyə sövq edən, gerçəkliyi anladan, öz dolğunluğu, konkretliyi ilə müqayisə olunmayan bir sənətdir. Məşhur İspan rəssamı Salvador Dali fotoqrafiyanı "ruhun azad yaradıcılığı" adlandırır. Əvvəllər əllə yaradılmadığı, böyük zəhmət və zaman sərf edilmədiyi üçün sadəcə mexaniki vasitə kimi baxılan, yalnız məişətə daxil olan foto sənəti bu gün artıq incəsənətin bir qolu sayılır. Dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən bizdə də foto sənətinə maraq böyükdür. Müxtəlif foto sərgilər, foto festivallar, müsabiqələr buna misal ola bilər. Bu günkü cəmiyyətin fotoqrafiyaya olan marağı və tələbatı isə heç nəylə əvəz olunma bilməz.

Bu yaxınlarda bir çox beynəlxalq festivallarda uğur qazanmış, hər dəfə fərdi sərgiləri böyük maraq doğuran tanınmış fotoqraf Paşa Təbrizli redaksiyamızın qonağı oldu. Söhbət əsnasında bəlli oldu ki, Paşa fotosənəti ilə yanaşı, həm də rejissorluğa baş vurub - sənədli filmlər çəkir, hətta şeir də yazır. Ən başlıcası isə çox maraqlı həmsöhbətdir.

- Xoş gəlmisiniz! Bəlkə söhbətimizə elə uşaqlıqdan başlayaq...

- Necə istəyirsiniz... Təbrizdə, Maralan məhəlləsində anadan olmuşam. Ailəmiz - anam, bacım, qardaşım və məndən ibarətdi. Təvəllüd tariximi isə şeirlə anlatmaq istəyirəm:

May ayında

Anam bir alma dərdi...

Əmisi oğlu gülümsündü,

Yağış şıdırğı yağırdı.

Və

Sərt bir

Qış küləyində

...Mən ağladım.

Qar ağır-ağır yağırdı...

Beləcə zaman keçdi və ilk dəfə güzgüdə özümü gördüm. Baxdım ki, güzgüdə bir uşaq mənə tərəf boylanır. Mən də xeyli ona tamaşa elədim. Bu, özümle ilk tanışlığım oldu və o andan düşünmək hissimi dərk elədim. Bəlkə də, elə o güzgüyə baxanda doğuldum. İnadla özümü tanımaq istədim, sonra kitablara üz tutdum. Mövlanəni, Nişapurlu Əttarı, Qərb fəlsəfəsini, İran ədəbiyyatını yorulmadan oxudum, hey oxudum. O kitablarda özümü tapmağa çalışdım.

- Ümidiniz var idimi tapmağa?.. Tapa bildinizmi?

- Hələki axtarışdayam. Bu çox gözəl axtarışdır. Mən deyərdim ki, əsas tapmaq deyil, yolu getməkdir. Əslində, əsas məqsədimi, bəlkə də nə axtardığımı da unutmuşam... Hələki bu istiqamətdə gedirəm... Elə mənim çəkdiyim fotolar da axtarışdır. Onları çəkəndə sanki öz həyatımın, axtarışlarımın, soraqlarımın şəklini çəkirəm. Kimlərdə tapıram özümü, kimlər yoxdu həmin siyahıda?.. Bu taylı çox adam; Ömər Eldarov, Anar, Fikrət Qoca, Alim Qasımov, Rasim Balayev, Tofiq Bakıxanov və neçə-neçə başqaları... Hamısında özümü görürəm. Çünki onların sənətdə qazandığı uğurlar bir yana qalsın, o adamlar həm də həyatın eniş-yoxuşunu çox görüblər. Nə qədər tapdıqları, itirdikləri olub. Belə adamlarla kəlmə kəsmək, durub oturmaq, həmsöhbət olmaq, təmas qurmaq çox maraqlıdır. Açıqı, onlarla ünsiyyətdən zövq alıram. Bu adamları əbədləşdirmək, gələcək nəsillərə tanımaq mənə çox xoşdur. Hesab edirəm ki, bir fotoqraf kimi gördüyüm işin əhəmiyyəti böyükdür. Mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı, musiqimizi qoruyan insanları qorumaq bizim borcumuzdur. Onları gələcək nəslə həm də bir şəxsiyyət, bir sima olaraq təqdim etmək lazımdır. Şəxsən mən bunu özümə milli borc hesab edirəm.

- Usta, belə çıxır ki, siz ümumiyyətlə, xoşqılıq, ünsiyyət quran adamsınız...

- Vallah, nə deyə billəm ki?! Bir şeyi ərz eləyim ki, şəkillə danışmaq, insanlarla danışmaqdan qat-qat maraqlıdır. Ola bilər ki, realda insanla bir kəlmə kəsməyim, amma onun şekli ilə saatlarla necə deyirlər, baş-baş verib danışa bilərəm...

- Şəkil çəkmək, foto sənəti elədir ki, - hamı elə gümandadır ki, bununla hər adam məşğul ola bilər. Doğrudur, hamı əlinə fotoaparət alıb şəkil çəkməyə qadirdir. Amma usta fotoqraf kimi tanına bilməz. Birdən-birə sizdə fotoya necə oldu ki, marağ oyandı?

- Təbrizdə, evimizin altında zirzəmi vardı. Kiçik yaşlarımda tez-tez o zirzəmiyə enərdim. Evdəkilər elə bilərdi ki, yəqin ora mən meyvə qurusu götürmək üçün düşürəm. Amma məni o zirzəmiyə çəkən burdakı köhnə sandıq idi. Sandığın içərisində isə ailə şəkillərimiz olan albom vardı. Hər dəfə albomu vərəqləyəndə bir

şəkil mənim diqqətimi yaman çəkərdi. Oturub uzun-uzadı o şəkllə tamaşa edərdim, yaddaşımda nələr isə quraşdırıb canlandırırdım. O şəkllə baxdıqca ürəyim döyünərdi. Şəkildə bir adam vardı, o adam mənə çox tanış gəlirdi. Hiss edirdim ki, həm də çox doğma bir adamdı. Dumanlı şəkildə xatırlayırdım ki, bu kişini nə vaxtsa evimizdə görmüşəm, amma hal-hazırda evimizdə yoxdur... Bəli, o kişi bizim ailənin bir üzvü olmuş atam idi. Atamı itirəndə dörd yaşım olardı. Evdə həmişə onun yoxluğunu hiss edirdim. Deyirdim hamı burdadı, bəs görəsən o bir nəfər niyə yoxdu? O bir nəfəri soruşa bilmirdim, amma yoxluğunu dərk edirdim... Mən atamı o foto ilə tapdım, gizləncə ona doyunca tamaşa elədim. Başqa ailələrdə rast gəldiyim sappaşağ ata obrazı bizdə şəkillərdə yaşayırdı. On il bu həsrəti özümle gəzdirdim və... Mənim fotoya həvəsim də ordan yaranmış oldu. Gördüm ki, foto deyilən şey - həyatda yox olanı var edə bilər... Foto olmasaydı, mən atamı hardan tapar, onun çöhrəsinin cizgilərini hardan və necə görərdim? Fotonun bax belə bir gücü var.

- **Fotoya həvəsinizi ailədə başqa bilənlər varmı?**

- Əlbəttə. Hətta anam məni bu işə daha da həvəsləndirdi. Bu sənətimə görə həm də anama borcluyam. Anam məni foto dünyasına gətirib. Anamın canında da bu həvəs varmış. Mənim dörd yaşında çəkilən bir şəklim var. O şəklin çəkildiyi gün yadımdadır. Atam rəhmətə gedən gün anam dayımı çağıraraq deyib ki, aparın bunun şəklini çəkin. İstəyirəm, - deyib sonra uşaq xatırlasın ki, atası ölənin günü o bu yaşda, bu görkəmdə olub. O şəkil əziz bir xatirə kimi indi də qalır. Çox vaxt mükafat alanda anamı səhnəyə çağıraraq mükafatı ona təqdim eləyirəm.

- **Usta, bəs çəkdiyiniz ilk şəkil yadımdadı mı?**

- İlk foto aparatı alandan sonra həyətimizdə futbol oynayan uşaqların şəklini çəkdim. Sonra həmin şəkilləri onlara çatdıranda üzlerindəki sevinci gördüm. Ürəyim fərəhlə dolub-daşdı. Elə bu peşəmdə zövq aldığım tərəf də insanların çöhrələrində gördüyüm həmin sevincdir.

- **Bilirik ki, necə deyərlər, məişət fotoqrafiyası geniş yayılıb. Hətta belə bir deyim də var ki, fotoqraflıq - əlçatan sənətdir. Amma sənətin peşəkarı olan bir fotoqraf kimi tanınmaq elə də asan iş deyil. Çəkdiyiniz şəkillərin adı şəkillərdən fərqi nədə görürsüz?**

- Nəyinki bizim gördüyümüz fotolar, hətta insanların öz simaları belə onları olduğu kimi əks etdirmir. Biz onların sifətinə baxırıq, amma olduqları kimi görə bilmirik. Mənim məqsədim insanların zahiri simasını göstərmək deyil. Mən fotodan əvvəl onların daxili dünyası haqqında düşünürəm, onları öyrənməyə çalışıram. Bu - hazırlıq mərhələsidir. Buna bəzən o qədər zaman sərf edirəm ki, heç inanmazsınız. İnsanı öyrənmək, onun daxili dünyasına baş vurmaq o qədər də asan deyil. Çünki hər bir insan qarşısındakı insanla öz arasında müəyyən məsafə saxlayır. Həm də fotosunu işlədiyim adamları çox sevirəm. Bu adamlar mənə çox doğmadırlar. Məsələn, bu yaxınlarda bir məşhur insanla söhbətim oldu. Gördüm ki, bu adam ruhən mənə çox yaxındır, doğmadır. O ruh fotolara da siraət edir.

- **Siz bu gün art-fotoqrafiya ilə məşğulsunuz. Bəs ictimaiyyət sizi fotoqraf kimi nə vaxt tanıdı?**

- 2015-ci ildə İranda "İran - Azərbaycan məşhur simaları" adlı kitabım çıxıb. Bu kitabın araya-ərsəyə gəlməsinə yeddi il vaxt sərf etmişəm. Kitabdakı fotolarım məni tanıtdırdı. Bu kitaba Əli Nəzmi, Fərhad İbrahimi, Məhəmməd Hüseyn Mübeyyin, Kərim Məşrutəçi, Kərim Marağalı, Məhəmməd Fəsunəki, Ayətullah Həsəni, Yəhya Şeyda, Aşıq Bulud, Barışmaz, Həsən İsgəndəri və bir çox tanınmış simaların fotoları daxildir. Kitab İranda ilin kitabı kimi də mükafata layiq görülüb.

Bu kitabdan sonra Təbriz, Ərdəbil, Urmiya, Marağa, Tehran şəhərlərində sərgilərım olub. Eyni zamanda, Naxçıvanda da sərgim keçirilib. 2014-cü ildə Yaponiyada keçirilən festivalda Qızıl medala layiq görülmüşəm. Dünyanın bir çox fotoqraflarının toplandığı həmin festivalda belə uğur qazanmağım məni çox sevindirir. Bu yaxınlarda Bakıda Azərbaycanın tanınmış simalarının fotolarından ibarət bir sərgi açmağa hazırlaşıram.

- **Foto sənəti özünü tanıdanda bir fransız rəssamı bu sənətin imkanlarını nəzərə alaraq demişdi: "Rəssamlıq bu gündən məhv oldu". Amma bu təbii ki, belə olmadı. Foto ilə rəsm əsəri arasındakı fərq onların hər birini ayrı-ayrılıqda yaşatdı. Siz bu fərqi necə görürsünüz?**

- Əlbəttə ki, fərqi var. Bizim işimiz rəssamlıq deyil. Fotoqrafın əsas işi gərəkliliyi yüksək səviyyədə təqdim etməkdir. Fotoqraflar vasitəsiz, birbaşa həqiqəti təqdim edirlər. Ən böyük fərq bundadır ki, rəssamlıq həqiqəti olduğu kimi göstərməz. Rəssamlar çəkdiqləri rəsmlərə öz fantaziyalarını, istedadlarını, zəhmətlərini qatırlar. Foto işə həqiqəti →

göstərir. Adicə bir misal gətirim. Əlinizdə uşaqlıq illərinin şəkli var. Baxırsan ki, şəkildə 5 uşaq var. Onların arasından öz şəklini tapıb deyirsən ki, bu mənəm. Amma rəssam eyni şəkli çəkər, deyərsiz ki, bu mənəm. Deməzsiz ki, bu mənəm. Bax, məsələ bu “mənəm” dərdir. Bir vaxtlar fotoqrafiya ilə rəssamlıq arasında mübahisələr, çəkişmələr də oldu. Fotoqraflar meydana çıxanda rəssamlar narahat oldular. Sonra zaman keçdikcə, hərə öz yolu ilə davam etdi. Bir-birinə mane olmadılar.

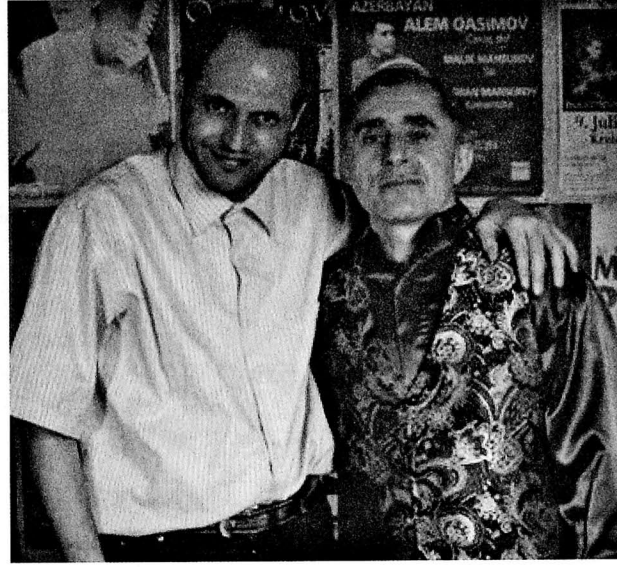
Fotoqraflıq sənətinin yaşı az olsa da, özünün yeni imkanları, özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Fotolar da rəsm əsərləri kimi insanları həyəcanlandıırmağa qadirdir.

- Siz həm də rejissorsunuz. Bunun özü də asan sənət deyil, hətta deyərdim ki, çox mürəkkəbdir. Burda necə, yenə həqiqətləri üzə çıxarıb olduđu kimi göstərə bilirsinizmi?

- Mən daha çox sənədli filmlər çəkirəm. Buna görə də yenə də gerçəkləri əks etdirirəm. 2015-ci ildə “Hacı Firuz A” adlı sənədli film çəkmişəm. Bu Əhli-beyt məddahı Hacı Firuz Zirəkkinin həyatından bəhs edən sənədli filmdir. Onu deyim ki, hazırda Azərbaycanın tanınmış adamları haqqında sənədli film üzərində işləyirəm.

- Tez-tez Bakıda olursunuz. Bakını bir fotoqraf gözüylə necə görürsünüz?

- Bakı haqqında bir çox fotolarım var. 2013-cü ildə, Bakıya ilk gəlişimdə Bakının müxtəlif şəkillərini çəkmişəm. Bakıya da mən bir İnsan kimi baxıram. Əvvəlcə onun ruhuyla tanış olub sonra şəklini çəkirəm. Bu şəkilləri yığıb bir kitab halına salmaq fikrindəyəm. Həm də bu şəkillərə müxtəlif şeirlər həsr etməyi düşünürəm. Təbii ki, bu şeirlər yalnız mənim tərəfimdən yazılmayacaq. Müxtəlif şairlərə müraciət etmək fikrim var. İnşallah, sonra da Bakıya həsr olunmuş ayrıca bir sərgi keçirəcəyəm. Həmin sərgidə tam fərqli şəkillər olacaq. Burda mənim Bakıya olan

baxışım üzə çıxacaq. Bu fotolar sübut edəcək ki, baxmaqla görmək heç də eyni deyil...

- Bayaq dediz ki, şeir də yazırsınız...

- Bəli, şeir də yazıram. “İsmail olmayacaqsan” adlı bir şeir kitabım Təbrizdə çap olunub. Şeir yazmağım da fotoqraflığıma bağlıdır. Hər ikisi həssaslığı sevır.

- Yenə başqa ölkələrdə də sərgi açmaq fikriniz varmı?

- Xeyr, hələlik yoxdur. Düşünürəm ki, cıraqlıq daha çox öz ətrafına işıqlı saçmalıdır.

- Hər halda, gələcək işləriniz, planlarınız maraqlıdır...

- Hələki “Azərbaycanın məşhur simalarının fotoları” adlı bir layihə üzərində çalışıram. Yeri gəlmişkən, bu layihədə mənə dəstək verən Azərbaycanın xalq artisti Alim Qasımov və

“Dədə Qorqud” otelinin müdiri Heydər bəyə öz minnətdarlığını bildirirəm. Azərbaycanda sərgi keçirəndən sonra, inşallah müxtəlif ölkələrin dünya miqyasında tanınan insanların fotolarını çəkmək fikrim var. Bu fotolardan ibarət bir kitab - albom çıxartmaq istəyirəm. Azərbaycandan da 3 nəfər məşhur insanın fotosunu həmin kitaba daxil etməyi düşünürəm. Həm də istəyirəm ki, həmin layihəni Azərbaycanda həyata keçirədim. Çünki bu həm də Azərbaycanı dünyada daha da tanıtmaya imkan verəcək.

Bir də ürəyimdə çoxdankı bir arzum da var. Azərbaycan Prezidentinin fotosunu çəkmək istəyirəm. İstəyirəm elə bir foto olsun ki, cənab Prezidentin bir lider kimi bütün xüsusiyyətlərini əks elətdirə bilsin...

- Paşa usta, maraqlı söhbət üçün sizə təşəkkür edirik və uğurlar arzulayırıq!

- Siz də sağ olun. Məmnuniyyətlə sizi bu yaxınlarda baş tutacaq sərgimdə gözləyirəm.

Söhbətləşdi: Naringül